

Dostępność - obowiązek wszystkich

24 kwi 2020 12:02 Autor: Marta Szczucka

W dniu 17 lipca 2018 roku Rada Ministrów uchwałą nr 102/2018 ustanowiła Rządowy Program Dostępność Plus. Następnie, 20 września 2019 r. weszła w życie ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zawierająca szereg przepisów prawnych związanych z wdrażaniem postanowień programu Dostępność Plus. Celem powyższych działań jest zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym wszystkim obywatelom, w tym również osobom o szczególnych potrzebach.

Szacuje się, że nawet 30% społeczeństwa polskiego może mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji. Są to między innymi osoby poruszające się przy pomocy kul, lasek, balkoników, wózków, protez, niesłyszące, niedowidzące, z trudnościami manualnymi i poznawczymi (na przykład po udarze, chorujący na Alzheimera), kobiety w ciąży, a także osoby z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem, czy zwyczajnie słabsze fizycznie, mające trudności w poruszaniu się. Ograniczenia mogą być wrodzone lub nabyte na różnych etapach życia i zmieniać się w czasie. Problematyka ta dotyczy oczywiście wszystkich grup wiekowych, jednak można śmiało założyć, że odsetek osób z powyższymi ograniczeniami będzie w sposób naturalny wzrastać wraz z postępowaniem starzenia się społeczeństwa. Według danych demograficznych obecnie w Polsce żyje prawie 9 milionów osób powyżej 60. roku życia, prognozuje się, że w 2030 roku będzie ich 10,7 miliona stanowiąc blisko 30% ludności. Podjęcie działań dostosowujących otaczającą nas przestrzeń do zróżnicowanych potrzeb jej użytkowników jest zatem niezbędne.

Czym jest dostępność?

Dostępność to cecha, dzięki której z produktów, usług i przestrzeni może korzystać na równi jak największa liczba osób. Należy jasno zaznaczyć, że zapewnienie dostępności nie jest gestem dobrej woli czy uznaniowym dodatkowym działaniem. Nie jest to również nowość w przepisach. Dostępność sama w sobie jest prawem - w ten sposób realizowane jest konstytucyjne prawo obywateli do równości oraz zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym. Odpowiednie rozporządzenia i wytyczne od lat regulowały np. zasady dostępności architektonicznej, tworzenia stron www, czy też równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przy realizacji działań finansowanych z funduszy unijnych. Zapewnienie dostępności było i jest obowiązkiem. Obecnie zmianie uległa przede wszystkim kontrola realizacji tego obowiązku.

Dostępność wynika wprost z zasad projektowania uniwersalnego. Zakłada, że produkty i otoczenie powinny być tworzone w taki sposób, by mogły być użyte przez wszystkich, w możliwie najszerszym zakresie, bez potrzeby specjalnej, dodatkowej adaptacji. Stosowanie zasad projektowania uniwersalnego skutecznie przyczynia się do eliminacji dyskryminacji konkretnych grupy osób (np. osób z niepełnosprawnością, niskich, wysokich, obcojęzycznych). Poprzez użycie rozwiązań i środków o szerokiej funkcjonalności wszyscy korzystają z produktu na zasadzie równości, bez segregacji na szczególne grupy.

Dostępność i projektowanie uniwersalne mają przede wszystkim wymiar praktyczny. Pomagają tworzyć środowisko, które jest zwyczajnie wygodne, łatwe w obsłudze, przyjazne - chce się z niego korzystać. Przy konkurencji na rynku, szczególnie w obszarze różnego rodzaju usług, jest to niewątpliwa zaleta. Wiele rozwiązań na pozór przeznaczonych dla osób o ograniczonej mobilności czy percepcji jest użyteczne i wygodne dla wszystkich - np. windy, oznakowane krawędzie stopni, większe i wyraźniejsze ogłoszenia na tablicach informacyjnych, trójwymiarowe plany budynków itp. Wszyscy zyskują.

Kto jest odpowiedzialny za dostępność?

W powszechnej opinii temat dostępności kojarzony był przede wszystkim z niepełnosprawnością. W konsekwencji ograniczano te kwestie do obszarów związanych z realizacją działań bezpośrednio dedykowanych osobom z niepełnosprawnością i stosunkowo wąsko rozumianą sferą ich aktywności społecznej. Dodatkowo, samą niepełnosprawność często postrzegano głównie w aspekcie ruchowym, mając przed oczami głównie wizerunek osoby poruszającej się na wózku. W procesie tworzenia ogólnodostępnych usług i przestrzeni zazwyczaj nie zastanawiano się, jak będą one odpowiadać na różne potrzeby użytkowników, nie poddawano również tych potrzeb głębszej analizie. Tymczasem za dostępność odpowiedzialny jest każdy podmiot funkcjonujący w przestrzeni publicznej - dostarczający usługi, tworzący produkty, projektujący budynki itp.

Podstawowym błędem jest zadawanie pytania czy odbiorcami naszych działań w ogóle będą osoby z niepełnosprawnością, starsze, z ograniczeniami mobilności/percepcji. Społeczeństwo tworzą ludzie o różnych potrzebach i możliwościach, więc pytanie powinno raczej brzmieć jak takie osoby skorzystają z moich usług, czego mogą potrzebować aby wygodnie i sprawnie to zrobić? Należy jako rzecz naturalną przyjąć, że użytkownik może mieć ograniczenia, a organizator usługi, twórca produktu na etapie tworzenia powinien zdiagnozować i usunąć jak najwięcej barier. Na tym polega świadome działanie.

Dostosowując obiekty już istniejące może się wydawać, że stosowanie zasad dostępności i projektowania uniwersalnego

wymaga znacznych nakładów pracy, środków finansowych, specjalistycznych rozwiązań. Oczywiście, w pewnych przypadkach to prawda (np. dobudowanie windy, zastosowanie pętli indukcyjnej), ale wiele można również zmienić stosując proste narzędzia i powszechnie dostępne środki. Nie będzie perfekcyjnie, ale z pewnością lepiej, a to już krok naprzód. Natomiast przy tworzeniu nowych produktów, usług, przestrzeni, kluczowe jest wyjście z bezmyślnie powielanych wzorców, chwila refleksji, świadomość i otwarty umysł. Dostępność zaczyna się przede wszystkim w nas samych. W tym samym miejscu zaczyna się odpowiedzialność.

https://rops.archiwum-wzp.pl/rehabilitacja-osob-niepelnosprawnych/baza-wiedzy/dostepnosc/dostepnosc-obowiazek-wszystkich?mobile_switch=standard